

บันทึกองค์ความรู้

ชื่อ-นามสกุล นายธีรสิทธิ์ สีซัดเค้า

ตำแหน่ง นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ

สังกัด สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองม่วง

ชื่อเรื่อง การแก้ไขปัญหาครัวเรือยนต์ยากจนด้วยการจัดทำแผนที่ชีวิต

เป็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับ ความยากจน

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑

สถานที่ ตำบลบ่อทอง หนองม่วง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

เนื้อเรื่อง

ในปี ๒๕๖๑ ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งให้เป็นผู้ทำหน้าที่ประสานงานประจำตำบลบ่อทอง และตำบลหนองม่วง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี รวม ๒ ตำบล จำนวน ๒๒ หมู่บ้าน โดยมีบทบาทหน้าที่ ในฐานะผู้ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงาน ให้การศึกษา และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนและกำกับดูแลโครงการ กิจกรรม ของภาครัฐ ให้สัมฤทธิ์ผลและเกิดประโยชน์ต่อประชาชน ซึ่งในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่จาก ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน (จปฐ.) ปี ๒๕๖๑ พบว่า ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน (จปฐ.) ข้อ ๓๐ การประกอบอาชีพและรายได้ กำหนดไว้ที่ ๓๘,๐๐๐ บาท/คน/ปี ในพื้นที่ตำบลบ่อทองมีครัวเรือน ยากจนจำนวน ๒ ครัวเรือน และพื้นที่ตำบลหนองม่วง มีครัวเรือนยากจนจำนวน ๑ ครัวเรือน ข้าพเจ้าจึงได้นำ ฐานข้อมูลเบื้องต้นมาจัดทำในรูปแบบตารางแสดงข้อมูล (Microsoft Office Excel) เพื่อสะดวกในการทำความเข้าใจ โดยออกแบบตารางประกอบด้วย ชื่อนามสกุล อายุ การศึกษา ที่อยู่ จำนวนสมาชิกครัวเรือน (ประกอบด้วย ใครบ้าง) จำนวนสมาชิกแยกประเภทตามอายุและสถานภาพ อาชีพปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือน ศักยภาพ ครัวเรือน สามารถพัฒนาได้(ความสามารถการเกษตร ช่างฝีมือ ค้าขาย และอื่นๆ) หรือต้องสงเคราะห์ รายได้เฉลี่ย ต่อคนต่อปี จำนวนคนที่ประกอบอาชีพในครัวเรือน รายได้ทั้งหมด(บาท/ปี) รายได้เฉลี่ย(รายรับ/จำนวนสมาชิก) รายจ่ายครัวเรือน (บาท/ปี) จำนวนคนพิการ(คน) เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนในหมู่บ้านหรือไม่ ในการแก้ไขปัญหา ความยากจนภายใต้โครงสร้างของ "ศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง กระทรวงมหาดไทย (ศจพ.มท.) โดยหลักการสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้น้อมนำ "ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง" และ "หลักการบริหารจัดการครัวเรือนยากจนแบบบูรณาการ" เชิงพื้นที่มาเป็นแนวทาง ปฏิบัติงาน และให้บูรณาการทำงานกับหน่วยงานภาคีทุกภาคส่วน ร่วมกับชุมชน และข้าพเจ้าได้ร่วม ชี้เป้าชีวิตโดย จัดทำเวทีประชาคมตรวจสอบครัวเรือนยากจนซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า ๓๘,๐๐๐ บาท ประกอบกับ นำเสนอ ฐานข้อมูลเบื้องต้นที่จัดทำไว้แล้ว จากนั้นข้าพเจ้าและทีมเคาะประตูซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชนกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำอช. "ออกปฏิบัติการเคาะประตูบ้านเยี่ยมเยียน" ครัวเรือนยากจนทุกครัวเรือนในตำบลบ่อทองและตำบล หนองม่วง ดำเนินการ "ปฏิบัติการ ๔ ท" ได้แก่ ร่วมกันพิจารณา ทิศนะ ต่อชีวิต ต่อการงาน ร่วมกันศึกษา ทักษะ ฝีมือแรงงาน ร่วมกันประเมิน ทรัพยากร ที่ดิน ปัจจัยการผลิต และร่วมกันวิเคราะห์ ตัดสินใจ สรุป ทางออก โดยใช้ เครื่องมือแผนที่ความคิด (Mind Map) และนำข้อมูลที่ได้ไปทำสมุดบันทึกแก้ไขปัญหาความยากจนรายครัวเรือน (Family Folder)เมื่อได้ข้อมูลทุกครัวเรือนแล้ว คณะกรรมการศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและ พัฒนาชนบท ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับตำบล (ศจพ.ต.) มีการประชุมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ต้นทุน ศักยภาพของครัวเรือนเป้าหมาย และร่วมกับครัวเรือนยากจนจัดทำแผนที่ชีวิต(เข็มทิศชีวิต) ต่อมาทีมชุดปฏิบัติการ ระดับตำบล (ศจพ.ต.) ประชุมร่วมกับ ศจพ.อ. ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในระดับอำเภอ เพื่อประสานกิจกรรมและบูรณาการโครงการตามแผนที่ชีวิตครัวเรือนยากจน และกำหนดทิศทางให้ความ

ช่วยเหลือเบื้องต้น โดยองค์การบริหารส่วนตำบล คูแลเปี้ยยังชีพ และเปี้ยพิการ นำเข้าแผน อบต. ส่งเสริมอาชีพ ครัวเรือนยากจน / กคน. ส่งเสริมการอบรมอาชีพ /กองทุนหมู่บ้านช่วยเหลือเงิน/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ชุมชน ให้การสงเคราะห์ในการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการในครัวเรือนยากจน /พัฒนาชุมชน แนะนำการ จัดทำบัญชีครัวเรือน การดำรงชีวิตแบบพอเพียง การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ จัดกิจกรรมสาธิตทำน้ายา อเนกประสงค์ ยาสมุนไพร และการหมักปุ๋ยชีวภาพ จัดทำ “คู่มือแก้งจน ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้” เป็นเครื่องมือช่วย การปฏิบัติกิจกรรมพึ่งพาตนเอง ในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มอบให้แก่ครัวเรือนยากจน มอบถุงยังชีพให้แก่ ครัวเรือนสงเคราะห์ ขอสนับสนุนพันธุ์สัตว์น้ำจืดจากสำนักงานประมงจังหวัดมอบให้แก่ครัวเรือนยากจนที่มีความ พร้อมและปล่อยแหล่งน้ำสาธารณะในหมู่บ้าน พร้อมทั้งเยี่ยมเยียนเพื่อเป็นกำลังใจ

จากการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ๓๘,๐๐๐ บาท/ คน/ปี ในปี ๒๕๖๑ จำนวน ๓ ครัวเรือน ด้วยการร่วมกันเคาะประตูบ้านของครัวเรือนยากจนทุกครัวเรือน ทำให้ได้ ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด ผลที่ได้รับคือครัวเรือนยากจนทุกครัวเรือนได้รับการช่วยเหลือ บรรเทาความเดือดร้อน และได้รับการสงเคราะห์จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ครัวเรือนยากจนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในช่วง ระยะเวลาหนึ่ง แต่เป้าหมายที่สำคัญต้องทำอย่างไรครัวเรือนยากจนจะสามารถพ้นจนได้โดยไม่กลับมาจนอีก เนื่องจากปัญหาความยากจน ส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมในครอบครัว เช่น หัวหน้าครอบครัวทำงานคนเดียว การ เลือกลงงาน การไม่ทำงาน การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่มีการออมเงิน มีหนี้สินนอกระบบ กินเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน มีลูกมาก ขาดแรงจูงใจ ขาดกำลังใจ ไม่คิดถึงอนาคต (อยู่แบบวันต่อวัน) พิกการ สุขภาพไม่แข็งแรง มีผู้สูงอายุ ลูกหลานทอดทิ้งไม่เลี้ยงดูบุพการี คำตอบนั้น คือ การรู้จักตนเอง พึ่งพาตนเองให้มากขึ้น พึ่งพาคนอื่นให้น้อยลง ใช้ เวลาพูดคุยภายในครัวเรือนมากขึ้น หาสาเหตุความยากจน วิเคราะห์ทรัพยากร ความรู้ ความสามารถที่มีใน ครัวเรือน และพิจารณาหาทางออกร่วมกัน พร้อมๆกับการปรับเปลี่ยนวิถีคิด ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม “มีการ วางแผนดำเนินชีวิตร่วมกัน” เช่น วางแผนการใช้จ่าย หาอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ ลด ละ เลิก อบายมุข ร่วมกัน ทบทวนและประเมินตนเอง พร้อมทั้งให้กำลังใจกันและกัน นี่คือผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเริ่ม จากลุกขึ้นมาจัดระบบระเบียบชีวิตใหม่มาจาก “ข้างใน” หรือ "ระเบิดจากข้างใน" ครัวเรือนตนเองต้องเข้มแข็ง ก่อน แล้วจึงค่อยพึ่งพาสังคมภายนอก จึงจะทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดและตรงตามความต้องการอย่าง แท้จริง

บันทึกขุมความรู้ (Knowledge Assets)

๑. การแก้ไขปัญหาความยากจนต้องรู้จักตนเอง พึ่งพาตนเอง
๒. การชี้เป้าชีวิตต้องศึกษาข้อมูลจากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน (จปฐ.)
๓. ศจพ.ทุกระดับ หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ให้มีความสำคัญ ร่วมมือ สนับสนุนการดำเนินงานและ งบประมาณ
๓. การเคาะประตูบ้าน ทีมปฏิบัติการต้องสร้างความเป็นกันเอง สังเกตสภาพแวดล้อม เพื่อได้รับข้อมูล ตามความเป็นจริง

แก่นความรู้ (Core Competencies)

๑. ปัญหาความยากจนเกิดจากการบริหารจัดการชีวิตที่ไม่เหมาะสม ต้องแก้ไขโดยการให้ครัวเรือนมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินชีวิต บริหารจัดการชีวิต
๒. ก่อนเริ่มปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจน พัฒนาการต้องศึกษาข้อมูลจากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ระดับครัวเรือน (จปฐ.) และจัดทำฐานข้อมูลเบื้องต้น เพื่อทำความเข้าใจ และจัดประเภทของครัวเรือน
๓. การดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ ใช้หลักการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนา ประกอบด้วย ภาคประชาชน ภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กลยุทธ์ในการทำงาน

๑. การศึกษาปัญหา รับทราบข้อมูล

การเตรียมความพร้อมในการดำเนินงาน ต้องมีการศึกษาข้อมูล รับทราบปัญหาจากฐานข้อมูลเบื้องต้น ผู้รู้ และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมการประชุมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ทีมปฏิบัติการ

๒. การปรึกษาหารือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ก่อนดำเนินงานต้องประชุมคณะกรรมการศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (ศจพ.อ.) / ตำบล (ศจพ.ต.) / หมู่บ้าน (ศจพ.ม.) เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานและสิ่งสำคัญต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ

๓. การประสานงานทุกภาคส่วน

ในการสนับสนุนด้านวิชาการ วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ ใช้เทคนิคการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีของระหว่างหน่วยงาน ได้แก่ ภาศพัฒนาภาครัฐ (เกษตร สาธารณสุข และกศน.) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการประสานงานองค์การบริหารส่วนตำบล ดูแลเบี้ยยังชีพ และเบี้ยพิการ นำเข้าแผน อบต. ส่งเสริมอาชีพครัวเรือนยากจน / กศน. ส่งเสริมการอบรมอาชีพ / กองทุนหมู่บ้านช่วยเหลือเงิน/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน ให้การสงเคราะห์ในการตรวจสอบสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการในครัวเรือนยากจน

๔. การวิเคราะห์ข้อมูลครัวเรือนยากจน

ในการออกปฏิบัติการเคาะประตูบ้านครัวเรือนยากจน “ปฏิบัติการ ๔ ท” (ทัศนะ ทักชะ ทรัพยากร ทางออก) ทีมเคาะประตูบ้านได้ใช้เครื่องมือแผนที่ความคิด (Mind Map) เป็นเครื่องมือช่วยในการบันทึกข้อมูลจากความคิดของครัวเรือนในลักษณะเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและเห็นภาพชัดเจนเพราะข้อมูลทั้งหมดอยู่ในกระดาษแผ่นเดียว และนำข้อมูลที่ได้ไปทำสมุดบันทึกแก้ไขปัญหาความยากจนรายครัวเรือน (Family Folder)

๕. การจัดทำคู่มือ

ในการส่งเสริมให้ครัวเรือนยากจน มีการนำความรู้จากกิจกรรมสาธิตกลับไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ควรจัดทำ “คู่มือหรือหนังสือ” มอบให้แก่ครัวเรือนยากจน เพื่อเป็นเครื่องมือและสื่อกระตุ้นช่วยการปฏิบัติกิจกรรมพึ่งพาตนเอง ในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ประกอบกับการติดตามประเมินผลการดูแลชีวิต

๖. การติดตามประเมินผล

เมื่อครัวเรือนยากจนจัดทำแผนที่ชีวิตแล้ว สิ่งสำคัญในการบริหารจัดการ ทีมปฏิบัติการต้องมีการติดตามการดำเนินงานและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนในการปรับระดับครองชีวิต ถ้าประสบปัญหาสามารถปรับปรุงแผนที่ชีวิตมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

กฎระเบียบ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๑. กระบวนการมีส่วนร่วม

๒. แนวคิดการประสานงาน

๓. แนวคิด "ระเบิดจากข้างใน"

๔. ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย (ศจพ.มท.)

*****